

travelbook

Transylwania i Marmarosz

Bazedroja

ERGO
HESTIA

Ubezpieczenie
w podróży

Teksty: Łukasz Galusek, Tomasz Poller

Współpraca: Michał Jurecki, Wojciech Mróz, Marek Styczyński, Dominika Zaręba, Adina Zemanek, Elżbieta Wieruszewska (*Słowniczek polsko-rumuński*); Gabriela Turzańska i Maciej Żemojtel (informacje praktyczne)

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja: Gabriela Turzańska, Maciej Żemojtel

Źródło pochodzenia danych kartograficznych:

© OpenStreetMap contributors; www.opendatacommons.org/licenses/odbl

Opieka techniczna: Katarzyna Leja

Skład: DAKA – Studio Graficzne

Projekt okładki: ULABUKA

Fotografia na okładce: © shutterstock.com

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autorzy oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorzy oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?beta1>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-283-3515-8

Copyright © Helion, 2017

- **Kup książkę**
- **Poleć książkę**
- **Oceń książkę**
- **Księgarnia internetowa**
- **Lubię to!**
- **Nasza społeczność**

Spis treści

ATRAKCJE TRANSYLWANII I MARMAROSZU	6
INFORMACJE PRAKTYCZNE	13
PRZED WYJAZDEM	14
Wybór czasu podróży	14
Źródła informacji	14
Formalności	16
DOJAZD	20
Podróż samolotem	20
Podróż pociągiem	20
Podróż samochodem	22
Podróż autobusem	24
NA MIEJSCU	25
Podróżowanie po kraju	25
Noclegi	31
Wyżywienie	35
INFORMACJE A-Z	37
INFORMACJE KRAJOZNAWCZE	45
KRAJOZNAWCZE ABC	46
Charakterystyka geograficzna	46
Przyroda	48
▶ Transylwania Siedmiogrodem zwana	52
SPOŁECZEŃSTWO	65
Mieszkańcy Siedmiogrodu	65
Region oczyma jego mieszkańców	75
Języki Transylwanii	75
Religie i kościoły Transylwanii	79
KULTURA I SZTUKA	85
Transsilvanismus	85
Architektura Siedmiogrodu	91
Tradycje i obyczaje ludowe	95

Rzemiosło i twórczość ludowa	98
Muzyka Siedmiogrodu	100
KUCHNIA RUMUŃSKA	103
Kilka przepisów transylwańskich	107
▶ Wina Transylwanii	108
TRANSYLVANIA	111
ALBA IULIA	113
BRASZÓW	123
BYSTRZYCA	140
GHEORGHENI	143
GHERLA	145
HUEDIN	147
▶ Kalotaszeg	150
HUNEDOARA	152
KLUŻ	158
MEDIAŞ	170
MIERCUREA CIUC	179
ODORHEIU SECUIESC	182
SEBEŞ	183
SFÂNTU GHEORGHE	186
SIGHIŞOARA	189
SYBIN	202
TÂRGU MUREŞ	216
TURDA	223
MARMAROSZ	229
BAIA MARE	231
BOGDAN VODĂ	233
BORŞA	235
BUDEŞTI	235
CĂLINEŞTI	236
IEUD	237
▶ Cerkwie marmaroskie	238
NEGREŞTI-OAŞ	240

SĂPÂNȚA _____	240
ȘURDEȘTI _____	243
SYHOT MARMAROSKI _____	245
TÂRGU LĂPUȘ _____	249
VADU IZEI _____	250
VIȘEU DE SUS _____	251
SŁOWNICZEK POLSKO-RUMUŃSKI _____	252
INDEKS _____	258
LEGENDA _____	261

Spis planów i map

Transylwania	Sighișoara – Górne Miasto _____	190
i Marmarosz ____ przednia okładka	Sighișoara _____	193
Alba Iulia _____	Sybin _____	204–205
Braszów _____	Târgu Mureș _____	218–219
Kluź _____	Marmarosz _____	230
Saksonia Siedmiogrodzka ____		174–175

Spis ramek

Rumunia w internecie _____	15	Porozumiewanie się _____	76
Wybrane rumuńskie kolejowe		Johannes Honter (Honterus) ____	127
przejścia graniczne _____	21	Chłopskie zamki _____	132
Rumuńskie drogowe przejścia		Druga strona medalu _____	134–135
graniczne _____	22	Biały płaszcz z czarnym krzyżem	138
Winiетки _____	23	Kalwińskie wychowanie _____	149
Orientacyjne ceny produktów		Niedzielne nabożeństwo _____	149
spożywczych _____	35	Inkastelacja kościołów _____	173
Dni wolne od pracy _____	38	Siedmiogrodzkie chrzcielnice ____	176
Placówki dyplomatyczne _____	41	Szeklerska Jerozolima _____	181
Pasterstwo karpackie _____	54	Pionier lotów kosmicznych ____	192
Kalendarium dziejów		Szosa Transfagaraska _____	215
Siedmiogrodu _____	56	Tak powstawały miasta _____	217
Gemeinschaft _____	70	Czapeczki z Budești _____	236

Atrakcje Transylwanii i Marmaroszu

Czarny Kościół w Braszowie

Monumentalna XIV-wieczna fara, „najdalej wysunięta na wschód gotycka katedra Europy”.

Kościół Na Wzgórzu w Sighișoarze

Najcenniejsza budowla sakralna wpisanej na listę UNESCO Sighișoary. Późnogotycki kościół halowy z cennym zabytkowym wyposażeniem wnętrza. Jeden z ołtarzy to poliptyk z 1520 r., przypisywany Janowi Stwoszowi, synowi Wita, twórcy ołtarza krakowskiego kościoła Mariackiego.

Katedra w Alba Iulia

Rzymskokatolicka katedra św. Michała, sięgająca historią XIII w., to jeden z najwspanialszych zabytków romańskich Siedmiogrodu i miejsce szczególnie ważne dla Węgrów – swoje groby mają tu Jan i Władysław Hunyady, Izabela Jagiellonka (żona Jana Zápolyi, królowa Węgier) oraz Jan II Zygmunt Zápolya.

Kościół św. Michała w Klużu

Wspaniała gotycka świątynia, drugi największy halowy kościół Transylwanii, z cennym wyposażeniem wnętrza (m.in. bogato rzeźbionymi portalem zakrystii i amboną). Jego najstarsze części pamiętają XIV w., najmłodszą wieżę wzniesiono w 1859 r.

Kościół ewangelicki w Sebeș

Parafialny kościół w Sebeș, budowany etapami między końcem XII a XV w., to jeden z najwspanialszych przykładów gotyku siedmiogrodzkiego.

CENNE OBIEKTY SAKRALNE

Kup książkę

Poleć książkę

Kościół ewangelicki w Sybinie

Największa gotycka bazylika Siedmiogrodu, późnogotycka świątynia z masywną wieżą i transeptem oraz cennym wyposażeniem wnętrza.

Archaiczne cerkwie kamienne

W południowo-zachodnim zakątku Transylwanii znajdują się najstarsze cerkwie regionu – sięgające historią XIII w. świątynie w **Densuș** i **Strei**, do budowy których wykorzystano m.in. bloki pozostałe z rozbiórki budowli rzymskich. Bardzo ciekawą historię i bryłę posiada też oryginalna cerkiew w **Gurasada**.

Warowne kościoły wiejskie

Ufortyfikowane kościoły saskie (XIII–XVI w.) to wizytówka Siedmiogrodu. Do dziś przetrwało ich ok. 150, najwspanialsze odnajdziemy we wsiach **Biertan**, **Härman**, **Prejmer**, **Viscri**, **Valea Viilor**, **Homorod**, **Saschiz**, **Cisnădie**, **Moșna**... Ufortyfikowane grody kościelne zachowały się też w większych miejscowościach, np. miastach **Mediaș** i **Aiud**.

Kościół w Herinie

Jeden z najpiękniejszych kościołów romańskich w Siedmiogrodzie. Cztero-przęsłowa kamienna bazylika emporowa z dwuwieżową fasadą zachodnią, wzniesiona w połowie XIII w., przez ostatnie dekady XX w. popadająca w ruinę, w latach 1995–99 szczęśliwie odrestaurowana.

Drewniane cerkwie Marmaroszu

Drewniane świątynie wiejskie to jedne z najcenniejszych i najpiękniejszych emanacji ludowej, karpackiej „cywilizacji drewna”. Jedną z najbardziej efektownych jest „gotycka”, mierząca 54 m wysokości, cerkiew w **Șurdești**. Kolejne znajdziemy m.in. w **Plopiș**, **Ieud**, **Budești**, **Desești**, **Poienile Izei**, **Șieu**, **Rogoz**, **Inău**. Współczesna cerkiew we wsi **Bârsana** to najwyższy drewniany budynek Europy.

Kup książkę

Poleć książkę

Kalotaszeg

Jest regionem położonym w dolinach rzek Keresz i Călata (Kalota) oraz potoków Almaş (Almás), Nadaş (Nádas) i Căpuş (Kapus). Od południa otoczony jest górami Gilău, od zachodu masywem Vlădeasa i górami Meseş, na północy graniczy z regionem Sălaj, a od wschodu z Câmpia Transilvaniei. Zamieszkały przez 30–40 tys. Węgrów osiedlonych w 43 czysto węgierskich lub mieszanych (węgiersko-rumuńskich) wioskach, tworzy „węgierską wyspę”. Nazwa regionu pochodzi od nazwiska starowęgierskiego klanu Kalatha, który zasiedlił te ziemie. Pierwsza wzmianka o regionie Kalathazeg pochodzi z 1443 r. Przepływające potoki wyznaczają jego podział na: Felszeg (pomiędzy Kalotą a Kereszem), Alszeg (w dolinie Almás), Nádasmente (w dolinie Nádas) i Kapus (w dolinie potoku o tej samej nazwie). Przynależność wiosek łatwo rozpoznać po ich nazwach.

W okresie reformacji prawie wszyscy mieszkańcy przyjęli kalwinizm. Katołicy, których spotkać można w Huedin, Floreşti i kilku innych mniejszych

miejsowościach (Leghia, węg. Jegenyne, jest jedyną wioską w całości katolicką, różniącą się także dialektem), przeważnie przybyli później.

Ponieważ ziemia nie jest tu aż tak zdana do uprawy, rozwinęła się w Kalotaszeg hodowla bydła i owiec. Jednak tym, co wyróżnia region, jest doskonale rzemiosło. W ciągu wieków mieszkańcy poszczególnych wiosek wyspecjalizowali się w określonych jego gałęziach: Mănăstireni i Izvorul Crişului słynne są z wyrobów z drewna, Văleni z malowanych talerzy, Petrindu i Turea od stuleci specjalizowały się w malowanych kafkach, a malowane meble wykonywano w Almaş. Równie ceniony jest haft, ozdoba strojów i nakryć sprzętów kościelnych. Tradycją wiosek są drewniane rzeźbione bramy, z bogatymi, skomplikowanymi ornamentami kwiatowymi. Region fascynował wielu artystów i etnografów. Béla Bartók i Zoltán Kodály wędrowali tędy, rejestrując pieśni ludowe, a Károly Kós osiedlił się tutaj, odnajdując inspirację w tradycyjnym budownictwie.

[Kup książkę](#)

[Poleć książkę](#)

Odorheiu Secuiesc

Odorheiu Secuiesc (węg. Székelyudvarhely; niem. Oderhellen, Hofmarkt; sas. Odderhällen) było historycznym centrum szeklerskiego komitatu Udvarhely, założonym u stóp wzgórza Budvár. Już w starożytności znajdował się tu obóz rzymski, jednak rozwój osady datuje się na czasy panowania na tych terenach węgierskiej dynastii Arpadów (XI–XIII w.). Wtedy to miasto zyskało status prężnego ośrodka rzemieślniczego. Od 1357 r. tutejszy zamek był miejscem, gdzie odbywały się szeklerskie zgromadzenia narodowe. W 1485 r. król Maciej Korwin nadał miejscowości status wolnego miasta królewskiego, co stało się impulsem do rozwoju cechów, organizacji jarmarków, a także ustanowienia tu administracji komitatu. W XVII stuleciu miasto ucierpiało na skutek najazdów tureckich i podupadło; siedzibę władz administracyjnych przeniesiono do Miercurea Ciuc.

Dziś Odorheiu Secuiesc szanuje swą przeszłość i siedmiogrodzkie tradycje tolerancji. Mówią o tym miejscowe kościoły: cztery katolickie, trzy reformowane i po dwie cerkwie prawosławne i unickie. Nazwy miast na ulicznych drogowkach są tu podawane w trzech językach.

WARTO ZOBACZYĆ

Pochodzący z lat 1712–79 **kościół i klasztor Franciszkanów** (węg. Szent Ferenc-rendi templom és kolostor) wznosi się na północno-zachodnim krańcu rynku (P-ța Libertății). Natomiast jego środek zajmuje **kościół reformowany** (węg. Református templom), wzniesiony w 1781 r. Przy kościele stoi **pomnik Baláza**

Orbána – *a legnagjobb szekély* („największego z Szeklerów”), odsłonięty w 1995 r.

Magistrat (Városháza), usytuowany w pierzei za prezbiterium kościoła, jest eklektycznym gmachem zbudowanym na obchody milenijne w latach 1895–96. Obok znajduje się budynek **kolgium kalwińskiego** (Gymnasium Bethlenianum), ufundowanego w 1672 r. przez księcia Jánosa Bethlena. Jego uczniem był m.in. pisarz i etnograf, pasjonat szeklerskiego folkloru, Balázs Orbán.

Ponad południowo-wschodnim krańcem rynku (P-ța Márton Áron) wznosi się **wzgórze św. Michała z katolickim kościołem farnym** (węg. Római katolikus plébániatemplom). Ta jezuicka, barokowa budowla, pochodzi z lat 1787–91. Obok znajduje się secesyjny gmach **liceum Árona Tamásiego**, a przy nim odsłonięty w 1993 r. posąg patrona szkoły.

Zamek (węg. Székelytámadt-vár), dziś zamieniony na szkołę rolniczą, stoi na końcu prowadzącej z północno-zachodniego naroża rynku ulicy Cetății. **Haáz Rezsó Múzeum** (Str. Kossuth Lajos 29) gromadzi pamiątki historyczne – eksponaty pochodzą z kolekcji, którą od 1900 r. tworzył miejscowy nauczyciel Rezsó Haáz.

Kaplica Jezusowa (węg. Jézus-kápolna), położona 2 km od centrum, przy wjeździe do miasta od strony Sighișoary, jest najstarszym i z całą pewnością najcenniejszym zabytkiem miasta. Znajduje się w miejscu starożytnego kręgu religijnego stworzonego prawdopodobnie przez Awarów. Romańską rotundę świątyni zbudowano w XII w. Gontowy dach i otaczający mur pochodzą z XVII stulecia. Podobno tutaj modlili się mieszkańcy o ocalenie przed Turkami.

Informacja turystyczna

Tourinfo, Str. Bethlen Gábor 43; tel.: +40 266 217427; www.tourinfo.ro. Biuro pośredniczy w organizacji noclegów w gospodarstwach agroturystycznych w okolicach Odorheiu Secuiesc.

Noclegi

W weekendy, a także latem, noclegi oferuje **internat liceum Árona Tamásiego** (P-ța Tamási Áron 6; (tel.: +40 266 218379; ok.

50 RON/os.). W znalezieniu taniego zakwaterowania w okolicach miasta pośredniczy biuro informacji turystycznej. Inne obiekty warte wspomnienia to:

- ◆ **Pensjonat Béluci**, Str. Gábor Áron 1; tel.: +40 266 218395; www.belucipanzio.ro; nocleg 12 EUR/os.
- ◆ **Pensjonat Korona**, P-ța Primăriei 12/2; tel.: +40 266 216946; www.koronapanzio.ro; dwójka 26 EUR. Wygodne pokoje z łazienkami, TV i wi-fi.; własna restauracja.

Sebeș

WARTO ZOBACZYĆ

Pierwsze osiedle szeklerskie (węg. Szász-sebes) na lewym brzegu rzeki Sebeș, dołączyła Maruszy, istniało już na początku XII w. Kilkadziesiąt lat później niemieccy koloniści założyli tu miejscowość Mühlbach (sas. Melnbach). Dogodnie położone miasto rozwijało się dość szybko. Oblegali je wprawdzie Turcy, lecz w 1658 r. udało się mieszkańcom wypłacić okup i wojska przeszły obok, pozostawiając Sebeș nienaruszone.

O gospodarczej prosperie miasta już w pierwszych wiekach jego istnienia świadczy wzniesienie **★ ewangelickiego kościoła parafialnego** (Biserica Evanghelică-Lutherană), należącego do najwspanialszych przykładów gotyku siedmiogrodzkiego. Na przełomie XII i XIII w. pośrodku istniejącego cmentarza stała romańska bazylika. Prace nad jej ukończeniem przerwał najazd Tatarów.

▲ Ewangelicki kościół w Sebeș

Drugą fazę budowy rozpoczęto po 1242 r., prowadząc ją w stylu gotyku cystersów z Cârța. Późniejszy rozwój gospodarczy miasta umożliwił w XIV w. ponowne podjęcie prac, w których uczestniczyli mistrzowie powiązani z praską strzechą Parlera – zatem proporcje budowli, jak również poziom plastyki budowlanej, prezentują wartości, których nie sposób było wówczas gdziekolwiek indziej w Siedmiogrodzie osiągnąć. Faza ta datuje się na lata 1360–82. O rozmachu przedsięwzięcia świadczą wymiary samego chóru: 28,5 m długości, 13,7 m szerokości i 15 m wysokości. Niestety, budowy nigdy nie ukończono. Z tego okresu pochodzi też dekoracja rzeźbiarska szkarp i wnętrza oraz portal południowy. Kościół w Sebeș raz jeszcze przebudowano w XV w. (korpus nawowy), nie nawiązując w pełni do skali prezbiterium.

Ołtarz główny jest jednym z największych i najwspanialszych w Transylwanii (i całej Rumunii). Ten renesansowy poliptyk, przypisywany Witowi Stwoszo-wi Młodszemu, datowany jest na 1518 r. W scenie głównej ukazano śpiącego mężczyznę – Jessego. Z jego piersi, jak chciał prorok Izajasz, wyrasta drzewo, w którego gałęziach zaprezentowani są królowie z rodu Dawida. W środku znajduje się Maryja z Dzieciątkiem. Boczne przedstawienia obrazują znane historie

maryjne. Cenna jest również późnogo-tycka ambona kamienna z maswerkową dekoracją. Jej barokowy baldachim pochodzi z XVII w. Podobnie jak w innych siedmiogrodzkich kościołach miast kupieckich, również i tu znajduje się kolekcja małoazjatyckich kobierców.

W XIV w. kościół otoczono murem, który prawdopodobnie posłużył jako wzmocnienie wcześniejszych obwarowań i który w obrysie stanowił nieregularny czworobok. W południowo-wschodnim narożniku powstała wieża obronna obejmująca dawną kaplicę św. Jakuba. Obecną kaplicę wzniesiono po północnej stronie w 1420 r.

Prócz **pozostałości murów miejskich** i kilku **wież**, w mieście na uwagę zasługuje także **Dom Królewski** – znajdująca się w rynku kamienica, w której w 1540 r. zmarł Jan Zápolya. Obecnie mieści się tu **muzeum miejskie** **Muzeul Municipal „Ioan Raica”**; Str. Mihai Viteazul 4; wt.–pt. 8.00–16.00, sb.–nd. 10.00–16.00; 5 RON.

OKOLICE

Niezwykle ciekawa jest położona na wschód od miasta wioska **CĂLNIC** (węg. Kelnek, niem. Kelling, sas. Kellenk). Wspaniale zachowana **twierdza** **codz.** 9.00–19.00; 5 RON, **fotografowanie** 7 RON jest niepowtarzalną kombinacją feudalnej siedziby i zamku chłopskiego. Powstała w 2. poł. XIII w. jako warowna rezydencja księcia Chyl de villa Kelnuik. Składały się na nią masywna wieża mieszkalna i owalny mur obronny z basztami: północną – bramną, i południową. Twierdza została w 1430 r. odsprzedana przez szlachecki ród gminie i następnie przekształcona w chłopską warownię refugialną. W 1. poł. XVI w. wzniesiono drugi pierścień murów,

Noclegi

W mieście nie ma zbyt wielu miejsc noclegowych. Można zatrzymać się w **hotelu Nicky** (Str. Parc Arini; tel.: +40 723 163221; www.hotelnicky.ro; dwójka 150 RON) i **motelu Dacia** (Str. Drumul Sibiului 42; tel.: +40 258 732743; http://daciahotel.ro; dwójka 90 RON, trójka 135 RON).

Dojazd

Wieś jest oddalona o 5 km od przystanku kolejowego (*halta* Cut, tylko pociągi osobowe), skąd należy podejść na południe do drogi krajowej Sybin – Sebeş. Przy szosie znajduje się parking, obok niego zaczyna się boczna droga prowadząca do Câlnic (4 km). Do wsi kursują autobusy z Sebeş.

Noclegi

W dawnych celach wewnątrz murów twierdzy urządzono dwa pokoje gościnne ze wspólną łazienką (200 RON). Przenocować można także na starej plebanii (50 RON/os.). Pomiędzy plebanią a twierdzą znajduje się podwórko i biegnąca wzdłuż strumienia aleja. Można tu rozbić namiot. Kompleksem opiekuje się mieszkająca na plebanii rodzina Marincas (tel.: +40 258 747220).

▲ Baszta chłopskiej fortecy w Câlnic

a wieżę bramną rozbudowano w rodzaj barbakanu. Wewnątrz wzniesiono kaplicę udekorowaną freskami, których pozostałości są widoczne do dziś. W obrębie wewnętrznego dziedzińca, na całym obwodzie muru, wybudowano cele dla rodzin i ich dobytku, do dziś zachowane tylko po stronie północnej.

Wielokrotnie oblegana twierdza tylko raz została zajęta bez walki, w 1438 r., przez tureckie wojska sułtana Amurada.

▼ Miercurea Sibiului

Unikatowy charakter i dobry stan zachowania zdecydowały o wpisaniu jej na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Nieco dalej na wschód, przy głównej drodze w kierunku Sybina, położone jest miasteczko targowe **MIERCUREA SIBIULUI** (węg. Szerdahely, niem. Reußmarkt, sas. Reismuert). Nad sennym targiem dominuje **kościół** z XIII w., otoczony murem, wewnątrz którego zachowały się cele refugialne.

Sfântu Gheorghe

To średniowieczne miasteczko (węg. Sep-sizsentgyörgy, niem. Sankt Georgen, sas. Gergen) targowe przez całe swoje dzieje zmagало się z potężnymi konkurentami: Braszowem i Târgu Secuiesc, nazywanymi „miastami-bramami” dzięki ich dogodnemu położeniu na szlakach przekraczających Karpaty. Sfântu Gheorghe przeżywało mniej dynamiczny rozwój, przez co w dużej mierze zachowało swój wiejsko-rolniczy charakter. Od 2. poł. XVIII w. targi musiały się już odbywać na nowym dużym placu (dzisiejszy park). Miasto na przełomie XIX i XX w. zamieszkiwała elita intelektualna Szeklerszczyzny, czego śladem są położone na wzgórzach dzielnice willowe z przełomu wieku. Świętem miasta jest dzień św. Jerzego (23 kwietnia), któremu towarzyszy kilkudniowy jarmark ludowy.

WARTO ZOBACZYĆ

Budynek **Szeklerskiego Muzeum Narodowego** 📍 Székely Nemzeti Múzeum; Str.

Károly Kós 10; www.szm.ro; VI–VIII wt.–nd. 9.00–17.00, IX–V wt.–pt. 9.00–16.00, sb.–nd. 9.00–14.00; 10 RON, ulgowy 5 RON zaprojektował w latach 1911–12 Károly Kós. Jego ideą było oddanie wyjątkowego charakteru Transylwanii – jej dziejów i ukształtowanej przez nie przestrzeni kulturowej – wyrażonego współczesnym językiem architektonicznym. Nawiązując do koncepcji Fińskiego Muzeum Narodowego, wzniesiono obiekt przeznaczony do eksponowania zbiorów muzealnych i sztuki, sam będący prawdziwym dziełem sztuki. Budynek jest ilustracją i esencją siedmiogrodzkiego krajobrazu. Drewniana brama, pokryta kolorową dachówką Zsolnaya, umieszczona w grubym murze, otwiera się na dziedziniec, prowadząc do wejścia ozdobionego romańskim portalem. Czytelne jest tutaj odwołanie do warownej architektury sakralnej Transylwanii. Portal ten znajduje się w podstawie wieży będącej łącznikiem skrzydeł budynku. Wieża jest analogią do wiejskich kościółków regionu

▲ Kościół reformowany w Sfântu Gheorghe

Kup książkę

Poleć książkę

Komunikacja

Miasto leży przy głównej linii kolejowej łączącej północną Szeklerszczyznę z Braszowem (kilkanaście pociągów dziennie). Boczna linia prowadzi do Târgu Secuiesc przez Covasnę. Kursują stąd dość nieliczne (1–3 dziennie) autobusy do Braszowa, Târgu Secuiesc, Miercurea Ciuc i Odorheiu Secuiesc. Sfântu Gheorghe ma także połączenie autobusowe z Budapesztem.

Z dworca kolejowego do głównego placu (rum. P-ța Libertății, węg. Szabadság tér) prowadzi przecinająca Alutę ulica Gróf Mikó Imre.

Noclegi

- ◆ **Pensjonat Bordas**, Str. József Attila 90; tel.: +40 721884215; dwójka 90 RON. Czyste pokoje z łazienką, TV i wi-fi. Gospodarze produkują palinkę, którą chętnie częstują swoich gości.
- ◆ **Pensjonat Gyöngyvér**, Str. Mikes Kelemen 33; tel.: +40 745161233; www.gyongyverpanzio.ro; jedynka 80 RON, dwójka 120 RON, trójka 150 RON. Nieduży pensjonat urządzony w jednorodzinny domu.

Kalotaszeg. Ma strzelisty hełm, w którego narożnikach znajdują się cztery mniejsze wieżyczki-sygnaturki, a pod dachem poza trzon wieży nieznacznie występuje galeria. Prócz funkcji obronnej wieża pełniła bardzo ważną rolę rodzinną. W wizji Kósa w Transylwanii łączyła ona domy ojca i syna, którymi są niejako skrzydła ekspozycyjne. Muzeum posiada ciekawe zbiory historyczne, archeologiczne i etnograficzne. Do placówki prowadzi ulica Károly Kós, wychodząca z południowego naroża Piața Libertății (węg. Szabadság tér).

Warowny kościół reformowany (węg. Református Vártemplom) jest najstarszą świątynią miasta. Jego obecna bryła jest

efektem przebudowy dokonanej w XVI w. Trzęsienia ziemi spowodowały zawalenie się pierwotnych ostrołukowych gotyckich sklepień (oryginalne zachowało się tylko we wschodniej części budynku). Kościół jest przykładem prostego, rzecz by można: wernakularnego gotyku, co dowodzi udziału miejscowych budowniczych przy jego tworzeniu. Otaczały go dwa mury obronne wzniesione w XV w. Zewnętrzny (niższy) jeszcze w 1864 r. był nietknięty. Na początku XX w. pochodzących z niego kamieni zaczęto używać do budowy krypt grobowców pobliskiego cmentarza. Dziś tylko wewnętrzny pierścień pozostaje nienaruszony. Bastion i wieżę w latach 1977 i 1983 poddano restauracji. Aby dojść do kościoła, należy z parku w centrum (P-ța Libertății, węg. Szabadság tér) pójść ulicą Kossuth Lajos, a następnie odbić w prawo w Strada Șoimului. Na jej końcu trzeba skrócić w lewo i przez Piața Kálvin udać się w stronę widocznego świątyni.

OKOLICE

Z miasta można wybrać się na wycieczkę do Târgu Secuiesc. Trasa wiedzie przez szeklerskie wioski: **MOACȘA** (węg.) Maksa, z **kościółem reformowanym** i **grobem Árona Gábora**; **DALNIC** (węg. Dálnok), miejsce urodzenia Jerzego Doży (rum. Gheorghe Doja, węg. György Dózsa; 1470–1514), przywódcy krucjaty przeciwko Turkom, która przekształciła się w powstanie chłopskie w 1514 r. We wsi można zobaczyć można gotycki **kościół reformowany** i wiele rzeźbionych **szeklerskich bram**. W **CERNAT** (węg. Csernátton) znajdują się barokowe **dwory** rodzin Bernáld, Rápolthy, Damokos-Dénes (obecnie muzeum) oraz renesansowy **kościół**

▲ W centrum Târgu Secuiesc

i wiele rzeźbionych **bram**. W lipcu odbywa się tu festiwal folklorystyczny.

Cel wypadu – miasteczko **TÂRGU SECUIESC** (węg. Kézdivásárhely, niem. Szekler Neumarkt), było, jak nazwa wskazuje, ośrodkiem targowym i rzemieślniczym dla ziemi Kézdiszék. Najważniejszy moment w dziejach miasta nadszedł z Wiosną Ludów. Tutejsi Szeklerzy przyłączyli się do rewolucji dowodzonej przez Bema i Petőfię (1848–49), a ich przywódcą był miejscowy kowal Áron Gábor. W spontanicznym zrywie chłopci ofiarowywali dzwony z wiejskich kościołów, które kowal przetapiał na działa. Habsburgowie

wspomagani przez Rosjan zyskiwali jednak przewagę. Áron Gábor został ranny w bitwie pod Chichiş (węg. Kököš) i zmarł w Moacşa. O tamtych wydarzeniach przypomina wystawa **muzeum**, a także pomnik stojący na rynku. W mieście można zwiedzić barokowy **kościół katolicki** oraz ogromny, barokowo-klasycystyczny **kościół reformowany**. Na południe od Târgu Secuiesc leży wieś **ZĂBALA** (węg. Zabola), miejsce urodzenia ministra i historyka, księcia Imre Mikó (1805–76). Znajduje się tu jego rodzinny **dwór** wraz z parkiem. Ponadto można zwiedzić **fortyfikowany kościół reformowany**.

Sighișoara

Krzysztof Czyżewski, człowiek przywracający Polakom pamięć Europy Środkowej, zalicza Sighișoarę (węg. Segesvár, niem. Schäßburg, sas. Schäsbrich) – obok Lublany i Suboticy – do magicznych miejsc tej części kontynentu. Sighișoara jak soczewka skupia w sobie specyficzny środkowoeuropejski los i jest źródłem niejednej fascynacji...

Górne Miasto zachowało całą średniowieczną zabudowę wewnętrzną wraz z murami obronnymi i basztami, czym bez kompleksów może konkurować z francuskim Carcassone. Można też powiedzieć, że jest to największa zamieszkała cytadela w Europie. Dzięki niezwykłym walorom historycznym i krajozrazowym Sighișoara została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

HISTORIA

Prawdopodobnie już w XI w. istniała w tym miejscu osada, okalająca swym drewniano-ziemnym wałem szczyt wzgórza. Pierwotny, być może szeklerski gród, rozbudowali osiedleni tu koloniści sascy.

W dokumentach miejscowość pojawia się od 1298 r. jako łacińskie *Castrum Sex*, saskie Schespruch, węgierski Segusvár (1367) i rumuńska Saghîșoara (1431). Od samego początku większość mieszkańców trudniła się rzemiosłem. XV-wieczne dokumenty podają, iż byli oni zrzeszeni w 10 cechach, których liczba na początku XVI stulecia wzrosła do 15. Cechy miejskie istniały w Sighișoarze do 1875 r.

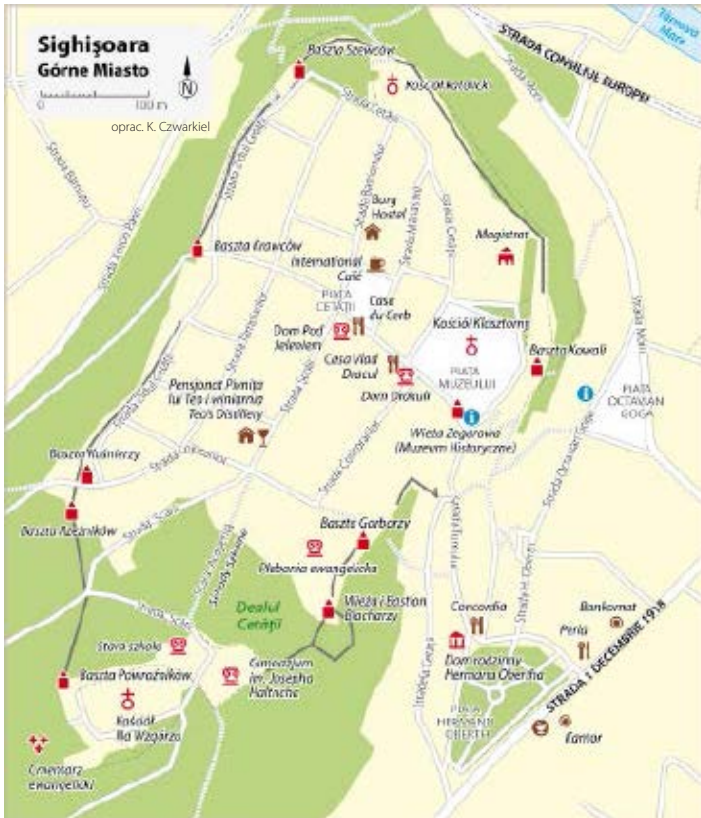
Obwarowania wokół wzgórza wznie­siono zapewne w XV w., w obliczu narastającego zagrożenia tureckiego. Również Dolne Miasto, położone wzdłuż zasypanego dziś potoku Șaeș (płynącego środkiem obecnej Str. 1 Decembrie 1918), było otoczone murami. Członkowie cechów zajmowali się budową oraz utrzymaniem murów i baszt, a także wykopali na górze osiem studni (34 m głębokości), aby zapewnić sobie dostęp do wody w razie ewentualnego oblężenia. Korzystając z królewskich przywilejów, miasto rozwijało się spokojnie przez dwa stulecia, utrzymując jednorodny profil etniczny – w jego obrębie nie mógł zamieszkać nikt pochodzenia innego niż saskie.

▼ Sighișoara, średniowieczne Górne Miasto

Kup książkę

Poleć książkę

Od XVII w. nastaly cięższe czasy. Miasto pługdrowaly rózne wojska, głównie turckie. Epidemie i pożary nękały je przez XVII i XVIII w. Ważny epizod odegrała Sighișoara podczas Wiosny Ludów. 31 lipca 1849 r. u rogatek miasta rozegrała się bitwa między oddziałami dowodzonymi przez gen. Józefa Bema a rosyjskim wojskiem prowadzonym przez gen. Aleksandra Lüdersa. W bitwie tej zginął walczący u boku Bema wielki węgierski poeta Sándor Petöfi. 2. poł. XIX w. była spokojna. Przebudowano wtedy Dolne Miasto, jednak Cytadela zachowała średniowieczny kształt i urok.

WARTO ZOBACZYĆ

Zwiedzanie można rozpocząć z Piąta Hermann Oberth, z którego ulica Turnului prowadzi w obręb Górnego Miasta. **Dom rodzinny Hermanna Obertha** znajduje się u dolnego wylotu ulicy Turnului. W niszy ustawiono popiersie tego najslawniejszego obywatela miasta.

Wieża Zegarowa

★ **Wieża Zegarowa** (rum. Turnul cu Ceas, niem. Stundturm), poprzedzona fortyfikacjami bramy głównej, łączyła kiedyś funkcje doskonałego punktu obserwacyjnego i miejsca zgromadzeń rady miejskiej.

Dziś jest przede wszystkim symbolem miasta i jego najbardziej fotogeniczną budowlą. Wzniesiona prawdopodobnie już w XIV w., do 1575 r. pełniła funkcję ratusza. Odbudowana po pożarze, w 1677 r. uzyskała ozdobny dach, wykonany przez Tyrolczyków Vita Greubera i Filipa Bongę. Ma 64 m wysokości, a jej galeria widokowa, z której roztacza się wspaniała panorama, znajduje się na poziomie ok. 30 m. Nazwę swą zawdzięcza **zegarowi** wykonanemu w 1648 r. przez Jana Kirschela. Skomplikowany mechanizm zegara, poruszający także figurki znajdujące się po obu stronach wieży, można obejrzeć z bliska, zwiedzając urządzone tu **Muzeum Historyczne** 📍 **Muzeul de Istorie**; 15 V–15 IX wt.–pt. 9.00–18.30, sb.–nd. 10.00–17.30; w pozost. okresie do 15.30; 12 RON, ulgowy 3 RON, w którym znajduje się również makieta przedstawiająca miasto w jego średniowiecznym kształcie.

W budynku Wieży Zegarowej (na parterze) znajduje się **Sala Tortur** (Camera de Tortură) dawnego więzienia Cytaledi. Zwiedzanie jej kosztuje wprawdzie

niewiele (4 RON), jednak jest bardzo mała (jedno pomieszczenie) i niespecjalnie warta odwiedzenia.

Kościół Klasztorny

Kościół Klasztorny (rum. Biserica Mănăstirii, niem. Klosterkirche), wspomniany w dokumentach w 1298 r., należał do opactwa dominikanów i był poświęcony Najświętszej Marii Pannie. Pierwotny obiekt miał prawdopodobnie skromniejsze rozmiary. W wyniku przebudów jest on dziś liczącą 44,5 m długości i 12,6 m szerokości gotycką halą (w takim układzie wszystkie nawy mają tę samą wysokość, odmiennie niż w układzie bazylikowym). Po przejściu Sasów na wiarę luterańską (1547) kościół stał się główną świątynią miasta. Do najcenniejszych elementów wyposażenia należy chrzcielnica odlana w 1440 r. Znajduje się tu także 35 wschodnich kobierców. Wracający ze Wschodu kupcy darowywali je jako wota w podziękę za opiekę w podróży, z prośbą o dalszą opatrzność. Inne ślady dawnych zabudowań klasztornych

▲ Wieża Zegarowa

Pionier lotów kosmicznych

Hermann Julius Oberth urodził się w Sybinie w 1894 r. Zanim wyjechał na studia do Monachium i Getyngi, większość dzieciństwa spędził w Sighișoarze. Zafascynowany powieścią Juliusza Verne'a, w której ogromna kula armatnia musi zostać wyhamowana przez rakiety, aby mogła wylądować na Księżycu, zaczął badać zjawiska związane z astronautyką. Rozwinął podstawy jej nowoczesnej teorii, wykazując np., że człowiek nie przeżyłby przeciążenia występującego przy wystrzale pocisku, w przeciwieństwie

do możliwości, jakie dają rakiety. Jego pomysłem była także próba skonstruowania rakiet wielostopniowych, tak, by ograniczyć ich masę – rozwiązanie to jest dziś powszechnie stosowane w lotach kosmicznych. Przeprowadzając doświadczenia początkowo w Niemczech (rakiety V1 i V2), po wojnie przeniósł się do Stanów Zjednoczonych, gdzie współtworzył podwaliny amerykańskich podróży kosmicznych. U schyłku życia zdążył jeszcze odwiedzić miasto dzieciństwa. Zmarł w Norymberdze w 1989 r., przeżywszy 95 lat.

w latach 1886–88 wzniesiono dzisiejszy magistrat. Latem w kościele odbywają się recitale organowe.

Dom Drakuli i dom Pod Jeleniem

Dom Drakuli (Casa Vlad Dracul), znajdujący się nieopodal, wzbudza zainteresowanie głównie w związku z legendą. Wcześniej zwany domem Pauliniego, jest prawdopodobnie najstarszym świeckim obiektem w mieście. Jego parter zbudowano z kamienia rzeźniczego. Trzy dokumenty wspominają o pobycie tu w latach 1431–36 Włada Dracula (zwanego tak z powodu przynależności do rycerskiego zakonu Dragonów), ojca Włada Palownika (Vlad Țepeș), który posłużył za pierwowzór postaci Drakuli z powieści Brama Stokera. Przypuszcza się więc, że młody książę Wład mógł się właśnie tutaj urodzić (zob. ramka *Druha strona medalu*, s. 134–135).

Dom Pod Jeleniem (rum. Casa cu Cerb, niem. Haus mit dem Hirschgeweih) jest najbardziej reprezentacyjną kamienicą starówki, wybudowaną

w późnorenansowym stylu, usytuowaną w narożu rynku głównego (P-ța Cetății).

Schody Szkolne

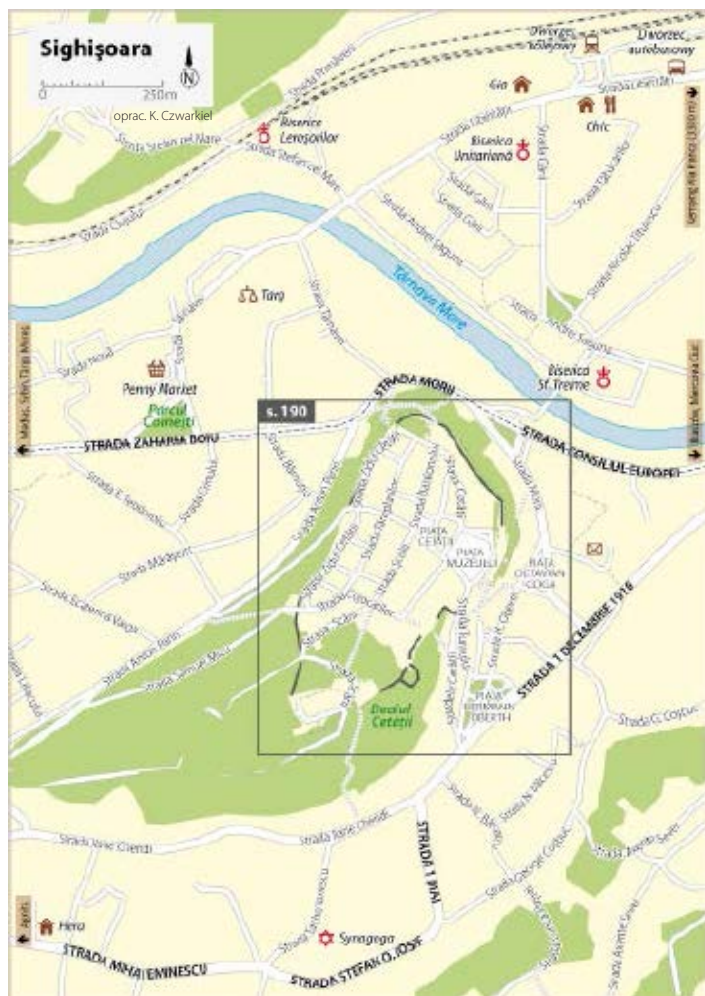
Prowadzące na Wzgórze Szkolne, zadane **Schody Szkolne** (rum. Scara Școlară, niem. Schülertreppe), wybudowane w 1662 r., liczyły pierwotnie 300 stopni. Później zostały przebudowane i dziś posiadają 175 stopni. Służyć miały uczniom i nauczycielom w czasie niepogody, szczególnie zimą, jako bezpieczna droga do położonej na górze szkoły.

Naprzeciw wyjścia ze schodów znajduje się budynek **starej szkoły**, wzniesiony w 1619 r. Po lewej stronie natomiast widać okazały budynek nowej szkoły – **gimnazjum im. Josepha Haltricha**, postawiony w latach 1792–1817 i przebudowany w 1901 r.

Kościół Na Wzgórzu

★ **Kościół Na Wzgórzu** 📍 rum. Biserica din Deal, niem. Bergkirche; codz. 10.00–18.00, 3 RON, stojący na szczycie Wzgórza Szkolnego (429 m n.p.m.) jest najcenniejszą budowlą Sighișoary. Powstawał

w kilku etapach. Na początku XIII w. istniał tu mały salowy kościółek z półokrągłą apsydą. Około 1300 r. wybudowano trójnawową bazylikę z masywną wieżą zachodnią. Prezbiterium tej bazyliki objęło swymi murami pierwotne założenie salowe i w ten sposób powstała rzadko spotykana w Transylwanii krypta. W latach 1429–83 bazylikę przebudowano

na późnogotycką halę. Wtedy też dobudowano południowy portyk (ganek wejściowy). Ostatnim etapem była dobudowa zakrystii i zachodniego portyku ze schodami (ok. 1500 r.). Początkowo katolicki, kościół uzyskał wezwanie św. Mikołaja, aby po przejściu mieszkańców na luteranizm (1547) stać się ich kościołem parafialnym. Podczas ostatniego etapu

▲ Baszta Szewców

▲ Uliczka w Górnym Mieście

przebudowy wykonano polichromie, zamalowane w 1877 r. Podczas konserwacji obiektu w 1934 r. odnowiono te z nich, które nie uległy zniszczeniu.

Wchodząc do kościoła głównym wejściem, zauważamy łaciński napis: „Dzieło ukończono z Bożą pomocą w 1488 r.,

kiedy w dniu św. Gerarda (23 września) ciężki śnieg spadł, łamiąc drzewa owocowe”. Autorem napisu i fresków jest Jacob Kendlinger z austriackiego Salzburga. Duże wrażenie robią cztery wykonane przez niego sceny pasyjne (po lewej, w nawie bocznej): Biczowanie, Cierniem

▼ Kościół Klasztorny

Kup książkę

Poleć książkę

koronowanie, Sąd Piłata, Obnażenie z szat. Pod sklepieniem wieży umieszczono 14 płyt nagrobnych, a w przedsionkach naw bocznych można zobaczyć tarcze herbowe króla Macieja Korwina i jego żony Beatrycze, księcia Stefana Batorego oraz króla Władysława III. Cennymi elementami wyposażenia są: kamienna ambona z 1480 r., chrzcielnica pochodząca z kościoła Klasztornego, a przede wszystkim – wymyślne późnogotyckie tabernakulum wieżyczkowe. Stalle w północnej części prezbiterium wykonał w 1523 r. mistrz Johannes Reichmuth. Spośród eksponowanych we wnętrzu ołtarzy najcenniejszy jest poliptyk z 1520 r., poświęcony św. Marcinowi. Pierwotnie znajdujący się w kościele Klasztornym, ołtarz jest przypisywany Janowi Stwoszowi, synowi Wita (tego samego, który wyrzeźbił ołtarz dla krakowskiego kościoła Mariackiego). W prezbiterium stoi ołtarz z kościoła

w Șaeș, a pierwszy w nawie bocznej pochodzi ze świątyni w Cund.

Cmentarz (Cimitirul Evanghelic), tarasowo rozłożony na stoku za kościołem, należy do najpiękniejszych nekropolii Transylwanii, pięknie pokazując trwanie etosu rzemieślniczego w społeczności miasta.

Inne ciekawe miejsca

Warto spacerować się wzdłuż **murów obronnych**, począwszy od najwyższego miejsca, przy górnym kościele. Tam, gdzie dziś znajduje się kostnica, stała kiedyś baszta Złotników z bastionem – kluczowy punkt systemu obronnego miasta. Do dziś z 13 niegdyś istniejących tu wież pozostało osiem.

Kościół katolicki wybudowano w 1894 r. na miejscu baszty Ślusarzy i przylegającego do niej kościoła franciszkańskiego. Powstał głównie na potrzeby tutejszej społeczności węgierskiej.

Informacja turystyczna

Centrul de Informare Turistică, P-ța Octavian Goga 8; tel.: +40 265 770415. **Muzeul de Istorie** (Wieża Zegarowa), P-ța Muzeului 1; tel.: +40 265 771108; wt.–pt. 9.00–18.30, sb.–nd. 10.00–17.30; www.infosighisoara.ro.

Komunikacja

W Sighișoarze zatrzymują się pociągi wyższych kategorii z kierunków: Budapeszt, Wiedeń, Oradea, Arad, Timișoara, Satu Mare, Syhot (Sighetu Marmatiei), Kluż, zmierzające do Bukaresztu przez Braszów.

Autobusem można dojechać do m.in. Braszowa, Târgu Mureș, Klużu, Mangalii, Sybina oraz wielu pobliskich mniejszych miejscowości. Miasto leży przy międzynarodowej drodze E60 prowadzącej z Oradei przez Târgu Mureș do Bukaresztu.

Noclegi

- ◆ **Burg Hostel**, Str. Bastionului 4/6; tel.: +40 265 778489; www.burg-hostel.ro; jedyńka 85–90 RON, dwójka 100–110 RON, trójka 145 RON, miejsce w sali zbiorowej 45 RON. Hostel godny polecenia, zarówno ze względu na świetne położenie na starym mieście, jak i dobre warunki noclegowe. 74 miejsca w 16 pokojach. W piwnicy urządzono przestronną restaurację, tanią kawiarnię internetową (również z wi-fi) i salę z automatami do gier.
- ◆ **Kemping Vila Franca**, Str. Dealul Gării (na stoku nad stacją kolejową; dojście z dworca ulicami Libertății, Nicolae Titulescu i Teilor – ta ostanía przeznaczona tory kolejowe); czynny 1 IV–15 XI; tel.: +40 749203850; www.sighisoara-tourism.com; 3 EUR/os., namiot 2–3 EUR, samochód 1,5–2 EUR. Można także wynająć dwuosobowy domek

Târgu Mureș

Dzisiejsze Târgu Mureș (węg. Marosvásárhely, niem. Neumarkt am Mieresch) po raz pierwszy zostało wymienione w dokumentach w 1332 r. jako *Novum Forum Siculorum*; nazwa ta, zapisywana później po węgiersku w brzmieniu Új Székely-Vásárhely, podkreślała wysoką rangę miasta jako stolicy i targowiska dla tej części dorzecza Maruszy (region Maros-szék). Miasto posiadało wspaniałe szkoły i wydało wielkie osobowości, m.in. matematyka Farkasa Bolyaia, profesora miejscowego Kolegium Reformowanego (urodzony w Klużu; tamtejszy uniwersytet nosi jego imię); twórca pierwszej geometrii nieeuklidesowej, przez wiele lat mieszkał w Marosvásárhely i tu też zmarł.

Swoją obecny, elegancki wygląd Târgu Mureș zawdzięcza dynamicznemu rozwojowi przemysłu, jaki nastąpił po odkryciu pokładów gazu ziemnego (na przełomie XIX i XX w.) oraz wrażliwemu

mecenatowi sprawowanemu przez burmistrza Bernádyego Györgya, inicjatora budowy reprezentacyjnych gmachów.

W pierwszych latach władzy komunistycznej tożsamość węgierska była tu na tyle silna, że udało się doprowadzić do zawarcia umowy konstytucyjnej powołującej Węgierski Obwód Autonomiczny ze stolicą w Marosvásárhely (Târgu Mureș), który objął cztery szeklerskie okręgi: Maros, Csík, Udvarhely i Háromszék (1952). W 1960 r. granice okręgu zmieniono, wyłączając z jego zasięgu część południowej Szeklerszczyzny i dołączając w zamian tereny w dolinie Maruszy; stopniowo zmniejszono też związane z autonomią swobody. Ostatecznie, kilka lat później, obwód zlikwidowano; po przeprowadzonej w 1968 r. reformie administracyjnej Târgu Mureș stało się stolicą nowego województwa (*județul Mureș*). W czasach

▲ Pałac Prefektury w Târgu Mureș

Kup książkę

Poleć książkę

Tak powstawały miasta

Znamy z historii miasta powstałe w miejscach rzymskich obozów lub przy grodach feudalnych panów, ale nie tylko obronność i strategiczne położenie decydowały o początkach miast. Przykład Transylwanii pokazuje, że podczas gdy twierdze ukryte były w niedostępnych miejscach, ludzie sami tworzyli punkty spotkania i wymiany. Tam gdzie był targ, rodziło się miasto. Język rumuński przechował takie znaczenie słowiańskiego słowa targ. *Târg* jest jarmarkiem lub miastem, gdzie odbywają się duże

jarmarki. Szczególnie na wsi ludzie mówią *târg*, mając na myśli duże miasto (a targowisko to po prostu *piața*). Spotkamy więc w Siedmiogrodzie: *Târgu Mureș* (węg. Marosvásárhely; węg. *vásár* – 'targ', 'sprzedaż', *hely* – 'miejsce'), *Târgu Secuiesc* (węg. Kézdivásárhely), ale także *Miercurea Ciuc* (węg. Csíkszereda; rum. *Miercurea* i węg. *szerda* – 'środa'), *Miercurea Nirajului* (węg. Nyárádszereda) czy *Miercurea Sibiului* (węg. Szeredahely), kiedy zwykle mieszkańcy regionu zjeżdżali się tam na jarmark.

Nicolae Ceaușescu było to miasto zamknięte, a możliwość osiedlania się tu przysługiwała tylko osobom deklarującym narodowość rumuńską.

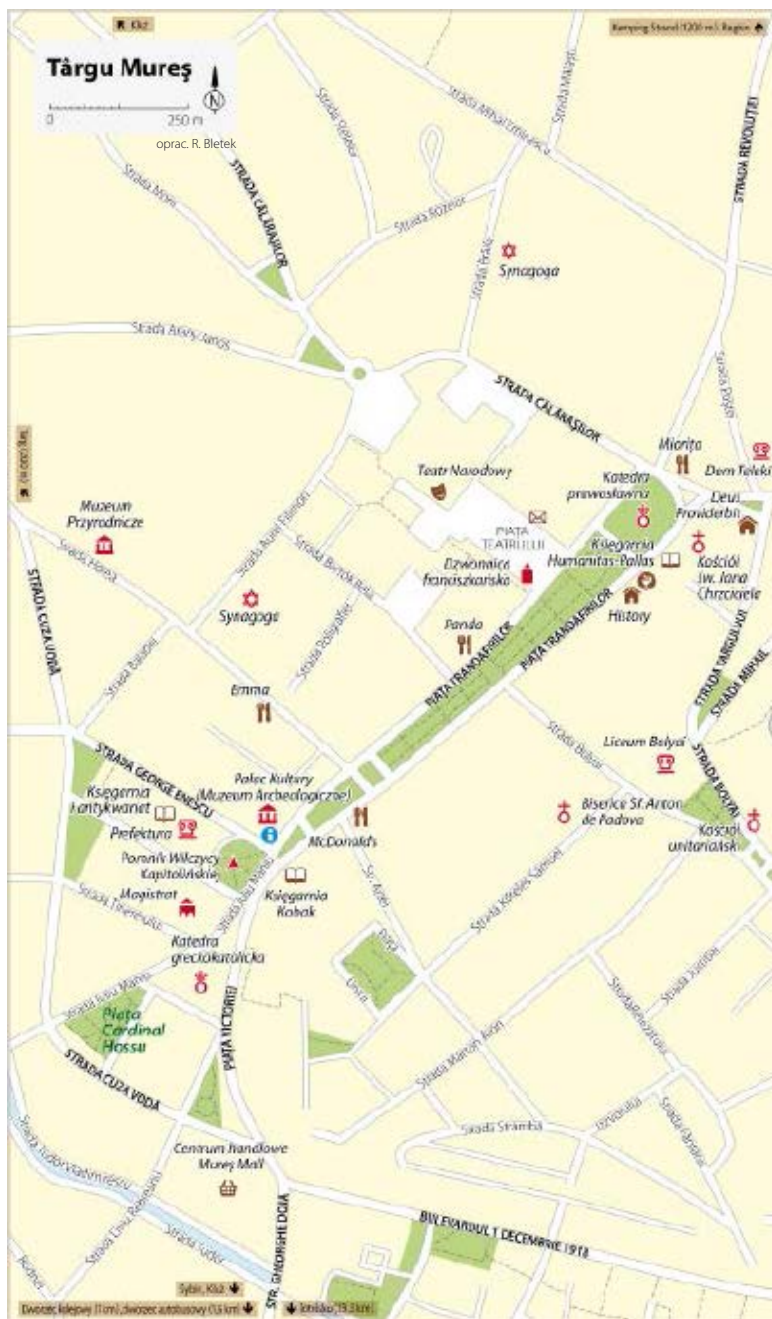
W 1990 r. *Târgu Mureș* pojawiło się w nagłówkach gazet za sprawą brutalnie stłumionych manifestacji studentów żądających przywrócenia języka węgierskiego na wykładach tutejszego uniwersytetu. W latach 90. XX w. wiele osób wyemigrowało na Węgry i dziś żyje tu niemal taka sama liczba Węgrów i Rumunów. Stosunki układają się dobrze, a centrum miasta, eleganckie i odrestaurowane, tętni życiem. Działa uniwersytet, a także – założona jeszcze przed wojną jako węgierska – najlepsza w Transylwanii szkoła teatralna.

WARTO ZOBACZYĆ

Wspaniały budynek **Prefektury** stoi za niewielkim skwerem z **pomnikiem Wilczycy Kapitolińskiej**, подарowanym miastu przez Rzym w 1924 r. Secesyjny budynek zaprojektowali w latach 1906–07 Marcell Komor i Dezső Jakab. Był to

pierwszy z powstałych w tym okresie budynków, które wpłynęły na zmianę wyglądu miasta. Uwagę zwracają przede wszystkim majolikowa, kwiatowa dekoracja fasady i malownicza, 64-metrowa wieża. Hol wejściowy zaprojektowano w klimacie sali rycerskiej zamku Hunedoara, a położoną powyżej Salę Rady zdobią piękne witraże.

★ **Pałac Kultury** (rum. Palatul Culturii, węg. Kultúrpalota), znajdujący się obok Prefektury, to jeden z najwspanialszych secesyjnych budynków Transylwanii, dzieło czołowych architektów i najlepszych artystów, związanych z artystyczną kolonią w Gödöllő. Projekt przygotowali w latach 1911–13 Marcell Komor i Dezső Jakab. Fasadę zdobią mozaika Aladára Körösfői-Kriescha, reliefy Ede Kallósa (z przedstawieniami osobistości miasta, takimi jak m.in. Sámuel Teleki, Farkas Bolyai, János Bolyai) i piękna majolika z fabryki Zsolnaya w Peczu. Wnętrza wykończone najlepszymi materiałami (m.in. marmurami z włoskiej Carrary) ozdobiono freskami Aladára Körösfői-Kriescha oraz

Kup książkę

Poleć książkę

słynnymi witrażami ilustrującymi szeklerskie ballady (jak *Kádár Kata*, *Budai Ilona* czy *Szép Salamon Sári*), zaprojektowanymi przez Sándora Nagya i Ede Thoroczkaia-Wiganda, a wykonanymi przez Mikşę Rótha (Sala Luster na piętrze). Dziś w pałacu mieści się wiele instytucji kulturalnych, m.in. **Galeria Sztuki** i **Muzeum Etnograficzne** www.muzeumures.ro; wt.–pt. 9.00–16.00, sb.–nd. 9.00–13.00/14.00; 6 RON, ulgowy 3 RON.

Od południowego zachodu Piąta Trandafirilor zamyka **katedra greckokatolicka**. Powstała w latach 1926–36, nawiązuje bryłą do watykańskiej Bazyliki św. Piotra, co podkreślić miało unię kościoła greckokatolickiego z Rzymem. Katedra służyła unitom do 1948 r., później przekazano ją wyznawcom prawosławia.

Katolicki **kościół św. Jana Chrzciciela** znajduje się w północno-wschodniej pierzei Piąta Trandafirilor. Wzniesiony został przez jezuitów w latach 1728–64 wg projektu architekta Valentinusa Scherzera. Jest najokazalszym barokowym budynkiem miasta. Po przeciwnej stronie placu stoi **dzwonnica franciszkańska**.

Katedrę prawosławną, stojącą pośrodku Piąta Trandafirilor w jego północno-wschodnim końcu, zbudowano w latach 1925–34 z inicjatywy burmistrza Emila A. Dandea, według projektu Iosifa Victora Vlada, profesora politechniki w Timișoarze. Oparta na planie krzyża greckiego (ramiona długości 48 m) ma kopułę wysokości 52 m, dającą wrażenie wertykalności założenia. Kopułę udekorował malowidłami Aurel Ciupe, pozostałe freski wykonał ceniony mistrz Nicolae Stoica. Powstały one w latach 1974–86, a ich tematyką jest rola Kościoła prawosławnego w narodowym i religijnym życiu Rumunów na

▲ Katedra prawosławna w Târgu Mureș z pomnikiem Avrama lancu

tym terenie (przedstawiono m.in. stare rumuńskie cerkwie Transylwanii, tworząc niejako ich ikony).

Od Piața Trandafirilor odchodzi w kierunku północno-wschodnim Strada Horea, przy której znajduje się **Muzeum Przyrodnicze** **Muzeul Județean Mureș. Secția de Științele Naturii, Str. Horea 24; wt.–pt. 9.00–16.00, sb.–nd. 9.00–13.00/14.00; 8 RON, ulgowy 2/3 RON.**

Kościół reformowany (Vártemplom) stanowił niegdyś część klasztoru franciszkańskiego. Świątynię ufortyfikowano w 1492 r. z rozkazu księcia Stefana Batorego. Gród miał stanowić schronienie dla mieszkańców miasta pozbawionego innych walorów obronnych, stąd obwarowania obejmują dość duży obszar, a wysokość murów wynosi 14–16 m. Twierdza posiada siedem baszt-fortów, z których **fort Kuśnierzy** stanowi zarazem bramę. Na terenie grodu kościelnego znajduje się **Muzeum Regionu Mureș**. Obecnie muzeum i cały gród są zamknięte z powodu prowadzonych prac renowacyjnych.

Dom Teleki znajduje się między twierdzą kościelną a rynkiem. W styczniu 1849 r. urzędował w nim sztab gen. Józefa Bema. Przed domem stoi pomnik burmistrza, dr. Bernádyego Györgya.

Liceum Bolyai (zbieg Str. Bolyai i Str. Târgului) jest kontynuatorem Schola Particula założonej w Târgu Mureș w 1557 r. oraz przeniesionego tu w XVIII w. z Sárospatak Kolegium Reformowanego. Była to jedna z pierwszych szkół kalwińskich w Transylwanii. Uczył tu m.in. matematyk Farkas Bolyai. Szkoła miała bogatą bibliotekę, której zasoby włączono do zbiorów Bibliotheca Telekiana. Obecny secesyjny budynek Liceum Bolyai zaprojektował Sándor Baumgarten w latach 1908–09.

Biblioteka Teleki-Bolyai (Str. Bolyai 17) mieści się w jednym z ładniejszych, barokowych budynków starego miasta. Bibliotheca Telekiana, którą ufundował baron Sámuel Teleki de Szék (1739–1822), była jedną z pierwszych węgierskich bibliotek otwartych dla ogółu ludności (1802). Baron, który później piastował urząd kanclerza Transylwanii, w ciągu 70 lat

▲ Wewnątrz obwarowań kościoła reformowanego

zgrupował wspaniały księgozbiór. Dzisiejsza Biblioteka Teleki-Bolyai jest zbiorem nie tylko kolekcji Sámuela Telekiego, ale

także Kolegium Reformowanego, wraz z pamiątkami po Farkasie i Jánosie Bolyaich i innych.

Informacja turystyczna

Centrul de Informare Turistică din Târgu Mureș, Str. Gheorghe Enescu 2 (w budynku Pałacu Kultury); tel.: +40 365 404934; turism@cjmmures.ro; pn–sb. 8.00–20.00.

Komunikacja

Dworzec kolejowy znajduje się przy Strada Mihail Sadoveanu. Târgu Mureș leży przy lokalnej linii kolejowej z Războieni (przez Luduș) do Dedy (przez Reghin). Do każdego z tych miast odjeżdża każdego dnia ok. 10 pociągów różnych kategorii. Dużych ich część stanowią pociągi dalekobieżne, jadące m.in. do: Sybina, Klużu, Curtici (przy granicy węgierskiej), Braszowa, Gałacza i węzła kolejowego Vințu de Jos (przez Alba Iulia). Codziennie do miasta dojeżdżają dwa pociągi z Budapesztu.

Dworzec autobusowy jest zlokalizowany przy Strada Gheorghe Doja 143 (po wyjściu z dworca kolejowego należy kierować się w prawo). Autobusy kursują do:

Reghinu (bardzo dużo; także busey prywatnych przewoźników), Bystrzycy (dwa dniennie), Braszowa (jeden dziennie), Odorheiu Secuiesc (cztery dniennie), Mediaș (siedem dniennie), Gheorgheni (jeden dziennie), Klużu (cztery dniennie) oraz Budapesztu (dwa dniennie).

Noclegi

- ◆ **Deus Providerbit Tanulmányi Ház**, P-ța Trandafirilor 61; tel.: +40 265 250270; 35 RON. Dom noclegowy działający przy parafii katolickiej. Udostępnia 17 miejsc noclegowych, o ile nie są zajęte przez gości parafii.
- ◆ **Kemping Strand**, Aleea Carpați 59 (na północ od centrum miasta, nad brzegiem Maruszy; dojście z północnego końca P-ța Trandafirilor ulicą Călărășilor i dalej w prawo aleją Carpați; łącznie ok. 2 km); tel.: +40 265 214080; V–IX; domki kempingowe, pole namiotowe; 80 RON w starym, drewnianym domku kempingowym, 25 RON/namiot. Dobre

warunki, w sezonie mieszka lub biwakuje tu dużo osób.

- ◆ **Pensjonat History**, P-ța Trandafirilor 53; tel.: +40 745023019; www.pensiunea-history.ro; jedyńka 100 RON, dwójka 130 RON. Pensjonat w samym centrum miasta. Wygodne pokoje. Cena jak na tę lokalizację atrakcyjna.

Wyżywienie

Największym skupiskiem restauracji, różnego rodzaju barów i kawiarni jest główny plac miasta – Piața Trandafirilor oraz odchodzące od niego uliczki.

- ◆ **Bar Panda**, P-ța Trandafirilor 15; non stop. Lokal typu fast food. Wystrój przeciętny, ale jest to miejsce godne polecenia, gdy chcemy szybko i tanio zjeść ciepły posiłek. Smaczne sałatki, pizza, dania z kurczaka. W porze lunchu i obiadu ciężko o stolik.
- ◆ **Pizzeria Miorita**, P-ța Trandafirilor 2; 11.00–1.00, w weekendy 9.00–3.00.

Ogromna pizzeria w podziemiach budynku. Pizza około 1520 RON. W ofercie także dania wegetariańskie.

- ◆ **Restauracja Emma**, Str. Horea 6; pn.–sb. 10.00–20.00; danie dnia (codziennie kilka różnych propozycji) 13 RON. Lokal, w którym można spróbować potraw transylwańskich (połączenie kuchni rumuńskiej, austriackiej i węgierskiej) w bardzo przystępnej cenie – np. kurczaka z papryką, podawanego z tradycyjną w Rumunii mamaligą. Osobom z niewielkim budżetem polecamy wstąpić po godz. 19.00 – o tej porze oferowane są dania w ofercie „last minute” w cenie 8 RON. O tym, że restauracja jest naprawdę godna polecenia, najlepiej świadczy to, że chętnie jadają w niej miejscowi. Menu w kilku językach: rumuńskim, angielskim, węgierskim. Bardzo miła obsługa, biegle władająca językiem angielskim.

OKOLICE

Około 30 km na północ od Târgu Mureș leży **REGHIN** (węg. Szászrégen, Régen; niem. Sächsisch-Regen; sas. Reen). To dość ciekawe miasto zostało zasiedlone podczas jednej z pierwszych fal kolonizacji niemieckiej w XII w. (objęła ona rejon Satu Mare, dolinę Samoszu i ziemie wokół Bystrzycy zwane Nösnerland – węg. Naszód, rum. Năsăud).

Można tu obejrzeć **kościół ewangelicki** z początku XIV w. (z pozostałościami wcześniejszej romańskiej budowli), **kościół reformowany** i **drewniany cerkiew** greckokatolicką (kwadrans drogi na wschód od rynku, w obrębie cmentarza).

Innym interesującym miejscem może być tutejsze **Muzeum Zoologiczne**, urządzone w szkole nr 2, z ekspozycją obejmującą karpacką faunę (w tym ponad tysiąc gatunków ptaków!). **Muzeum etnograficzne** znajduje się przy Strada Vânătorilor 51 i wt.–nd. 9.00–17.00; 5 RON, ulgowy 2 RON.

Z Reghinu warto pojechać w stronę Dedy doliną Maruszy, aby po 11 km znaleźć się w **BRÂNCOVEȘTI** (węg. Marosvécs, niem. Wetsch). Tutejszy **pałac** wybudowano w latach 1537–58. Należał on kolejno do rodzin: Balassi, Bocskai, a ostatecznie Kemény. Dział w pałacu znajduje się dość ponury zakład psychiatryczny.

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA

 Helion SA

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Transylwania i Marmarosz

Historyczna Transylwania oraz przylegający do niej Marmarosz to jedno z najciekawszych regionów Rumunii. Burzliwa historia, długie tradycje wielokulturowości oraz wspaniała przyroda stopiły się tu w unikatowy konglomerat. Tutejsze atrakcje można wyliczać niemal bez końca: średniowieczne miasta, obronne kościoły saskie, zamki i kasztele węgierskich rodów, drewniane karpackie cerkwie, chłopskie warownie, skanseny i wsie, w których zatrzymał się czas, wspaniałe i dzikie góry... Zapraszamy do odkrywania jednego z najbardziej fascynujących regionów Europy!

- Średniowieczne miasta
- Ufortyfikowane kościoły wiejskie
- Perty architektury drewnianej
- Zamki, pałace, kasztele
- Żywa i barwna kultura ludowa
- Wspaniałe krajobrazy i przyroda Karpat

 Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

 Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
 0 601 339900

 Bezdroża
Przewodniki Ludzi Ciekawych

Sprawdź najnowsze promocje:
 <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
 <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
 <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-283-3515-8

Cena 24,90 zł